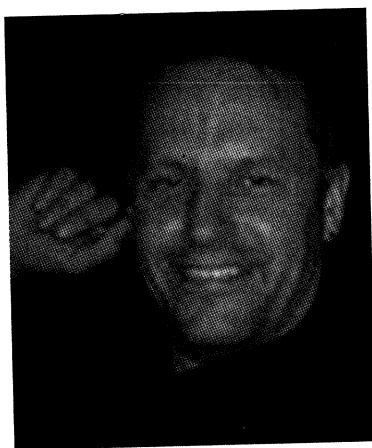

Etnologi bortom humanismen

EDDY NEHLS är etnolog och arbetar som lektor i kulturvetenskap vid Högskolan Väst. Han disputerade 2003, på en avhandling om förutsättningarna för jämställdhetsarbete inom den svenska åkerinäringen och har sedan gått vidare med (kulturvetenskaplig) alkohol- och drogforskning inom ett projekt som under 2009 kommer att publiceras under namnet: *Kung alkohol – och andra drogaktörer. Huvudsakliga forskningsintressen är genus, makt och kunskapsteori.*

den nya etnologin är ett högst föränderligt begrepp. Ämnets historia är fylld av strider vilka gång på gång resulterat i att majoriteten har följt vinnaren och övergett det gamla. Striderna har handlat om var kulturen står att finna. Vid mitten av förra seklet hävdade många att den fanns bland slagor, pinnharvar eller svepaskar, i det människor gjorde. Andra utgick från att kultur var något som traderades via sagor, sägner och berättelser, alltså i det människor sade. Bland dagens etnologer finns dem som i sökandet efter kultur förfäktar relevansen i metoderna intervjuer och deltagande observation, vilket i sin tur har ifrågasatts av företrädare för en mer källkritiskt inriktad, historisk forskningstradition, som utgår från att kultur finns i arkivens gömmor. Kultur som människans totala livssammanhang har stötts och blötts mot kultur definierad som kollektivt medvetande. När jag var doktorand utkämpades strider vid seminariebord och på konferenser, mellan dem som menade att kultur bäst förstås som språk/diskurs och dem som hävdade att kultur är levd erfarenhet. Den röda tråd som löper genom alla dessa strider är att ämnets humanistiska grundsyn aldrig ifrågasatts. Svaren på forskningsfrågorna (hur de än varit formulerade) har i princip uteslutande sökts hos människan. Det menar den franske vetenskapsteoretikern Bruno Latour är problematiskt eftersom det finns mer i samhället och kulturen som är av betydelse än man förmår uppfatta om man envisas med att dela upp vetenskapssamhället i olika ämnen som vart och ett specialiserar sig på en på förhand bestämd och väl definierad aspekt av helheten (Latour 1998:33ff), i etnologins fall en humanistisk kulturdefinition.

Aktörnätverksteori (ANT), som är den forsknings-tradition som Latour brukar förknippas med, och som här presenteras som *ett* sätt att lösa striderna, handlar om

vikten av att öka medvetenheten om att man aldrig på förhand kan bestämma vad som är betydelsefullt och vad som är trivialt, vad som bör undersökas och vad som kan lämnas obeaktat. ANT handlar om att arbeta förutsättningslöst och det gör man genom att uppmärksamma *hela det sammanhang* där det man undersöker finns. Fokus inom ANT har förflyttats från de mänskliga subjekten till sammanhangen där dessa verkar. Människan förutsätts inte *på förhand* vara ett mer betydelsefullt inslag i helheten än något annat. Ett sådant perspektiv på världen är inte längre humanistiskt, utan posthumanistiskt (i brist på en bättre term), eller prehumanistiskt för att parafrasera Latour (1993) som i boken *We Have Never Been Modern* argumenterar dels för att moderniteten bör betraktas som ett projekt starkt präglad av gränsdragningar och murbyggande, dels för att projektet bör överges. Och det är också syftet med den här artikeln, att visa hur etnologiämnet skulle kunna anamma ett (vetenskapligt) förhållningssätt som dels erkänner att alla förutfattade meningar och bestämda uppfattningar sätter gränser för vetandet, dels bejakar tanken på att verkligheten är komplex och rymmer mer än vad man vanligtvis tänker på.

POSTHUMANISTISKA PERSPEKTIV

För att börja någonstans kan uppmärksamheten riktas mot Bruno Latours (1998:11ff),¹ kritik av den engelske filosofen Thomas Hobbes teorier om samhället. Hobbes menade att samhällen var något som uppstod först med människans inträde i historien. Latour hävdar att det är ett felaktigt påstående eftersom det faktiskt finns "samhällen" även utanför män-

niskornas sfär. Han skriver: "Lika mycket som vi, bygger [babianerna] upp ett samhälle som är deras miljö, som tillhåller skydd, en uppgift, njutning, lek och där de har sin bestämelse" (Latour 1998:17). Därför bör kultur- och samhällsvetare i sina analyser vidga perspektivet och göra sig av med alla distinktioner mellan samhälllig/teknisk, mänsklig/djurisk eller mikro/makro. Som ansvarsfull forskare får man aldrig på *förhand* ha någon åsikt om vilka aktörer som ska och vilka som inte ska räknas. Man får heller inte ha någon förutfattad mening om aktörernas storlek, dess förmåga till påverkan/inflytande, eller i frågan om vad som är verkligt och överkligt, vad som är nödvändigt och vad som är oväsentligt, eller vad som är tekniskt och vad som är socialt. Latour menar att samhällsvetare inte ens får begränsa sig till studier utslutande av "det sociala", vilket är att dela upp verkligheten i olika nivåer. Samhällsvetaren får/kan inte, utan väl underbyggda argument och utan analys, bortse från ekonomiska, politiska, tekniska eller kulturella aspekter av samhället. Vad som efterfrågas är med andra ord en vetenskaplig förutsättningslöshet som gör skäl för namnet.

En forskningstradition som verkligen har gjort ett sådant förhållningssätt till världen och till kunskap till sitt signum är posthumanismen (se t.ex. Halberstam & Livingston (red.) 1995, Hayles 1999, Cooney 2004), dit ANT kan räknas. Med ett citat från litteraturvetaren Jonas Ingvarsson (2001) kan perspektivet beskrivas på följande sätt.

Det posthumanistiska synsättet ifrågasätter medvetandet i dess traditionellt västerländska betydelse av den mänskliga identitetens säte; det finns så mycket mer i att vara människa än att sortera, skapa bilder av och benämna vår

omvärld – vår strukturerande och påtagligt förnimmade verklighet är bara en liten del av det stora miraklet Livet. Med komikern Emo Philips ord: "I used to think that the brain was the most wonderful organ in the body. But then I thought, who's telling me this?" För en posthumanist kan kroppen ses som den "första protesen", den behållare av information vi alla först lär oss att kontrollera någorlunda. Detta innebär att utbyggnad med eller ersättning av andra proteser blir till en pågående process, som påbörjades innan vi var födda. För att prata datorspråk kan man säga att posthumanisten konfigurerar den mänskliga varelsen till att bli fullt kompatibel med intelligenta maskiner. Inom posthumanismen finns därför inga avgörande skillnader eller absoluta gränser mellan köttslig existens och datorsimulering, cybernetiska mekanismer och biologisk organism, robotars ändamålsenlighet och mänskliga målsättningar.

Posthumanismen har som synes vidgat perspektivet på och förståelsen för vad det innebär att vara människa och har också insett att det finns mer i samhället och världen än vad specifika vetenskapliga discipliner vanligtvis brukar utgå från. Den engelske biologen, antropologen och samhällsvetaren Gregory Bateson (2000a & 1995) var en som tidigt fokuserade och uppmärksammade sammanhangets och helhetens betydelse samt tog till sig insikten att utan natur/biologi finns ingen ande. Bateson menar att människan och hennes tankar är ett (mer eller mindre slumpmässigt) resultat av evolutionen här på jorden och han menar dessutom att allt liv på planeten hänger ihop i ett gigantiskt system.

Vilket mönster förbinder krabban med hummern och orkidén med gullvivan och alla dessa fyra med mig? Och mig med dig? Och alla oss sex med amöban i ena riktningen och kronikeravdelningens schizofrene i den andra? Jag vill berätta för er varför jag har varit biolog i hela mitt liv, vad det är jag har försökt studera. Vilka

tankar kan jag dela med mig rörande hela den biologiska värld som vi lever i? Hur är den sammanfogad? Vad som nu måste sägas är svårt, förefaller vara rätt *tomt* och är av stor och djup betydelse för dig och mig. Vid denna historiska knutpunkt tror jag det är viktigt för hela biosfärens överlevnad, vilken som du vet, är hotad. Vilket mönster är det som sammanbinder alla levande varelser? (Bateson 1995:25f.)

Bateson ställer frågor som är lika aktuella idag som de var då de formulerades, runt mitten av förra århundradet. Posthumanism fanns inte som begrepp när Bateson var verksam men kan sägas vara ett slags efterföljare till hans Cybernetiska systemteori där människor betraktas som mindre delar i ett större "trial-and-error" system (Bateson 2000b:331). Det moderna liberala subjektet anser Bateson vara ett missförstånd eftersom det är omöjligt att uppätta en absolut gräns mellan människan och miljön hon lever i, vilket en sådan tankefigur förutsätter.

Arbetar man med ett posthumanistiskt perspektiv postuleras ingen fundamental skillnad mellan världen och människorna, mellan objekt och subjekt. Den mest adekvata förklaringen/förståelsen av vilket problem man än står inför finns i stället i en kombination av olika vetenskapsgrenar och de mest användbara modellerna för tänkande uppstår i kommunikationen mellan vetenskapen och resten av samhället. Vad som anbefalles är alltså ett mer öppet, kommunikativt förhållningssätt, såväl inom etnologin som i relation till andra ämnen.

ALTERNATIVA SÄTT ATT TÄNKA KRING BEGREPPET MÄNNISKA

Svaret på frågan, vad är en människa, kan tyckas självklart och intrycket att själv-

klarheten är en spridd uppfattning förstärks om man slår upp ordet i *Nationalencyklopedin* (NE). Där kan man läsa att människan tillhör däggdjursfamiljen hominider och att människan skiljer sig från andra högre däggdjur på många sätt. Skillnaderna som räknas upp rör kroppshållning och arvsmassa, men det är framför allt hjärnan (vilken upptar en stor del av artikeln) och den språkliga kompetensen som lyfts fram och diskuteras i detalj. Innan det inledande resonemanget i artikeln avslutas konstateras följande.

Beskrivningen ovan utesluter på intet sätt att även andra däggdjur än människan, särskilt de mest högtstående aporna, har förmåga att detaljanalysera sin omvärld, att minnas, att "resonera" och att förutse händelser. Många djur har också rikt utvecklade kommunikationssystem, t.ex. valar, sköldpaddor och vissa insekter. Dessa egenskaper hos olika djurarter kan dock inte mäta sig med människans, tack vare människohjärnans enormt rika kapacitet för abstrakt tänkande och symbolbearbetning.

I citatet bör man lägga märke till några saker. För det första inleds det med konstaterandet att människan är ett däggdjur bland andra (dägg)djur, men i slutet markerar man ändå tydligt att människan inte är ett djur eftersom hennes egenskaper skiljer sig från olika "djurarter." För det andra talar man om högtstående apor samtidigt som man poängterar att inga djur kan mäta sig med människans "enormt rika" kapacitet.

Inom genusteori brukar man tala om samhällets genuskontrakt (se t.ex. Hirdman 2001) som bygger på två principer, den ena är isärhållandets princip som går ut på att könen skall hållas åtskilda. Den andra handlar om hierarkisering och att det manliga samt det män gör överallt överordnas och idealiseras. Och samma förhållande upprätthålls i NE, med den

skillnaden att människan beskrivs genusneutralt, men som högre stående och som väsensskild från övriga djur. Det är ingen slump att feministen och vetenskapsteoretikern Donna Haraway (1989) intresserat sig för den vetenskapliga disciplinen primatologi, det vill säga forskningen om apor. Haraway visar med hjälp av olika exempel hur makten det vill säga människans och mannens röst gör sig gällande i studier av primater och hon finner inbäddat i dess teori och praktik uttryck för såväl sexism och rasism som ekonomisk och teknologisk exploatering. Haraway identifierar inom primatologin samma slags gränsdragningsarbete som citatet i NE ger uttryck för och som syftar till att upprätthålla gränsen mellan människan och det övriga djurlivet samt att underblåsa hierarkin som placerar människan över djuren.

Frågan Haraway ställer genomgående i sin forskning är: Finns det några signifikanta skillnader mellan människan och andra djur, och existerar det några absoluta gränser mellan människan och de teknologier som människor använder för att leva ett " normalt " liv? Svaret är; Nej, det finns inga sådana gränser, alla uttryck för och uppfattningar om att dessa skulle existera är resultatet av aktivt lobby- eller gränsdragningsarbete som i onödan sätter gränser för vetenskapen.

Ett sätt att i stället försöka ifrågasätta och bryta upp gränser är att göra som den världsberömda neurologen Antonio Damasio gör i sin bok *Descartes misstag*, det vill säga sprida medvetenhet om att det är ett misstag att skilja på kropp och medvetande. Kroppen och hjärnan är helt enkelt oskiljaktiga. Hjärnan kommunicerar oavbrutet med hela kroppen, som i sin tur fungerar som receptor för hjärnans interaktion med omgivningen. Damasio (2004:

200) hävdar att tanken på att det skulle finnas något sådant som ett "rent förnuft", vilket Descartes hävdade och som är en tanke som fortfarande lever och är vida spridd, är befängd och saknar helt empirisk grund. Människan är i mycket högre grad än man tidigare trott styrd av känslor. Det är, menar Damasio, helt enkelt en nödvändighet eftersom hjärnans kapacitet, hur fantastisk den än är, är för liten för att kunna hålla mängden information som krävs för en sådan tankeoperation aktuell. I slutet av boken skriver Damasio (2004: 279) följande som en sammanfattning av arbetet.

En uttömmande förståelse av det mänskliga medvetandet förutsätter ett perspektiv på hela organismen. Medvetandet måste återföras från positionen av immateriell tanke till de biologiska livsprocessernas rike, och länkas samman med en hel och odelad organism där kropp och hjärna samverkar och tillsammans interagerar med en fysisk och social omgivning.

Neurologen och hjärnforskaren David Ingvar (2001) menar också att hjärnan är beroende av ett ständigt flöde av information från omvärlden, att isolering till och med kan ge upphov till medvetandestörningar, desorientering och hallucinationer. Konsekvensen av Batesons, Hara-ways, Ingvars, Damasios och andra forskares arbeten är att den absoluta gränsen mellan kropparna och dess omgivning luckras upp. De visar alla på olika sätt hur diffus och porös gränsen är. Människa är inget absolut begrepp, det är en porös och högst tillfällig såväl biologisk som social konstruktion som för sin överlevnad dessutom är beroende av en hel massa teknologier. Alla dessa aspekter behövs för att förstå människoblivandet, men de rymmer inte inom det snäva och begränsande begreppet humanism. ⁹⁹

Vill man förstå kön/genus på ett post-humanistiskt sätt kan man vända sig till den italienska feministen och forskaren Rosi Braidotti (1994, 2002) som är verksam inom en rad områden och upprätthåller lärostolar på olika platser i världen. Hon hämtar inspiration från den franske filosofen Gilles Deleuze texter och gör det som Deleuze uttryckligen vill att man ska göra, det vill säga *använda* tankarna konstruktivt för att hitta nya svar på gamla frågor. Braidottis perspektiv är posthumanistiskt i den meningen att hon inte tänker på begreppet människa som begränsat till biologin utan mycket mer som ett slags helhet bestående av en massa olika delar. Hennes sätt att förstå kön handlar om att betrakta manlighet och kvinnlighet som förkroppsligade och bekönade praktiker, ständigt pågående processer av blivande/becoming som utspelar sig inom ramen för kommunikation mellan kroppar och dess omgivning. Människan, och i samma process även man eller kvinna, skapas i växelspelet eller oscillationen mellan det kollektiva yttre och det personliga inre (Braidotti 2002: 226ff). Och det man uppfattar som jaget blir till i och genom kommunikation mellan minnet som är knutet till en specifik kropp och det sammanhang kroppen uppehåller sig i. Genus, menar hon, är något som bör (om)definieras till att förstås som en subjektivitet förvärvat inom ramen för en kommunikativ process mellan materiellt institutionella och diskursivt symboliska praktiker. Braidotti (1994: 98f) menar att man måste uppmärksamma såväl subjektivitetens processuella karaktär som materialiteters och teknologiers betydelse, samt de konkret situerade förutsättningar som subjektivitet struktureras genom.

För att understryka att tankarna är vida

spridda kan den amerikanske filosofen och partikelfysikern Karen Barad också nämnas. Människan, skriver Barad (2007: 206f), liksom alla andra delar av naturen,

är *av* världen, inte *i* världen och definitivt inte positionerad på utsidan blickandes in. Människor är intra-aktiva (re)konstituerade som delar av världens ständiga blivande. Vilket inte är det samma som att säga att människan enbart är en effekt av, men heller inte att hon/vi är orsaken till, världens blivande.² [Lite längre fram förtydligar hon hur dessa tankar används vetenskapligt genom att hävda att], realismens mål omformuleras därmed till strävandet efter korrekta beskrivningar av den verklighet som vi samtidigt är del av och intra-agerar tillsammans med, snarare än någon föreställd och idealiserad människooberoende verklighet.³ (Min översättning.)

Posthumanism handlar väldigt förenklat om att förstå att kunskap alltid är ett resultat av samproduktion. Världen skapar människan och människan skapar världen i en ömsesidig, oavslutbar process av öppna tillblivelser. Det handlar inte om att resa anspråk på att världen skulle ha förändrats utan om att fokus flyttats, från förutfattade meningar om hur fenomen ska definieras, till förutsättningslösa iakttagelser av konsekvenser.

AKTÖRER ORGANISERADE I NÄTVERK

För att kunna ta sig förbi och bortom humanismen gäller det att frigöra sig från invanda mönster, det krävs att man tar steget ut i det okända och slutar se världens oöverskådlighet som ett problem. ANT är ingen teori man kan applicera på materialet och sedan fortsätta som vanligt. ANT är och måste vara framför allt en metod för att lära sig tänka annorlunda,

en hjälp på vägen i arbetet med att få upp ögonen för det faktum att världen är en och odelbar och att allt och alla är delar av samma helhet, samma sammanhang. Och det sammanhanget byggs av mindre delar, som för att kunna hanteras analytisk på ett smidigt sätt, av Latour (se 1998:11ff), benämns *aktörer*. Både sociala och materiella aspekter av helheten, både människor, tankar, ord och saker kan göra skillnad, därför benämningen aktör på samtliga. Detta för att inte på förhand, innan själva undersökningen påbörjats, slå fast att det finns någon analytiskt betydelsefull skillnad mellan hur man ska förhålla sig till individer och till institutioner (att den ena nödvändigtvis skulle höra till psykologins intressesfär och den andra till ekonomins). Poängen med att betrakta alla ingående delarna i analysen på ett och samma sätt är att det därmed blir möjligt att uppmärksamma det faktum att en makroaktör är, "en mikroaktör som sitter på svarta lådor, en kraft som är kapabel att förena så många andra krafter att den agerar som 'en enda man'" (Latour 1998:35). Det vill säga, genom ett sådant perspektiv hoppar man aldrig över de led och alla de manövrar genom vilka makroaktörer som till exempel företaget Volvo ständigt byggs upp av. Om man börjar analysen genom att leta efter aktörer kommer man att finna att alla större företag, andra organisationer och i princip alla fenomen, på ett eller annat sätt är uppbyggda av mindre element. "Samhället består inte av sociala element utan av en lista som utgörs av en blandning av sociala och icke-sociala element", skriver Latour (1998:53). Detta blir uppenbart när man betänker att en företagsledares makt, "uppnås genom en lång räckta av telefonsamtal, protokoll, väggar, kläder och maskiner" (ibid). Och alla dessa aspekter be-

traktas alltså, med ett ANT-perspektiv, som likvärdiga *aktörer*. Åtminstone gör man det i analysen, för att inte bestämma sig för något som påverkar utfallet i förväg. Latour (1998:21) menar att en aktör helt enkelt är varje element som "skapar utrymme runt sig själv, gör andra element beroende av sig själv och översätter deras vilja till ett språk som är dess eget", alltså allt som kan få något att hända, allt som kan göra skillnad. Det rum som alla verkar i och som vetenskapen undersöker är således "platt" och består av, eller snarare blir ständigt till genom interaktion mellan, sinsemellan mer eller mindre jämställda aktörer organiserade i *nätverk*. Det är i sanning en radikalt demokratiskt, jämlik utgångspunkt.

FÖRBINDELSERNAS MAKT

Vid sidan av aktör och nätverk behöver man ett begrepp för att uppmärksamma det som håller storheterna samman, och det är *förbindelser*. Det är dessa som ska studeras, enligt Latour (1998:54ff). För "samhället är inte det som håller oss samman, det är vad som hålls samman", vilket i princip går ut på att ställa den traditionella samhälls-/kulturvetenskapen på huvudet. Latour menar att vi måste göra oss medvetna om att samhället inte bara passivt existerar utan att det ständigt blir till och att det just därför inte går att fånga vetenskapligt, en gång för alla. Nätverken går dessutom in i och ut ur varandra och aktörernas inbördes förhållanden förändras ständigt.

Att ägna sig åt studier av aktörer som hålls samman i nätverk genom förbindelser ska nu inte ses som en modefluga, ett nytt och fräckt sätt att göra samma sak

som förut. ANT är heller inte ett perspektiv med anspråk på att ersätta alla andra perspektiv. Men, och detta är viktigt,

Om denna nya definition accepteras blir en annan typ av förklaring tillgänglig för analytiker. Han eller hon kan använda alla de krafter som har mobiliserats i vår mänskliga värld för att förklara hur det kommer sig att vi är förbundna med varandra och att vissa befallningar blir åtlydda medan andra inte blir det. Dessa krafter är heterogena till sin karaktär: de kan inkludera atomer, ord, lianer eller tatueringar. De förbinds också själva med varandra för att skapa maskiner och intriger som håller oss alla på plats. (Latour 1998:55f.)

Tankarna om aktörer i nätverk innebär en konstruktiv möjlighet för samhälls-/kulturvetenskapen. Det är ett icke-konfrontativt perspektiv som mer ser till möjligheter än till eventuella problem. Latour uppnår detta genom att,

istället för att fråga 'är detta socialt', 'är detta tekniskt eller vetenskapligt' eller att fråga 'är dessa tekniker påverkade av samhället' eller 'är denna sociala relation påverkad av teknik' frågar vi helt enkelt: har en människa ersatt en icke-människa? Har en icke-människa ersatt en människa? Har denna aktörs kompetens förändrats? Har denna aktör – mänsklig eller icke-mänsklig – ersatts av en annan? Har denna förbindelsekedja utsträckts eller modifierats? (Latour 1998:153f.)

Samhället är konsekvensen av kollektiv handling, inte orsaken till handling, och det realiserar, "genom vars och ens ansträngningar att definiera det. De som är mäktiga är inte de som 'håller' makten i sin hand i princip, utan de som i praktiken definierar eller omdefinierar vad det är som håller ihop alla" (Latour 1998:51). Ett sådant perspektiv på världen blottlägger de praktiska resurser som krävs för att förverkliga samhället och uppmärksam-

mar därmed det faktum att kultur inte finns, den görs och blir ständigt till inom ramen för sammanhang som består av både människor och icke-mänskliga aktörer.⁴

INGA NYA TANKAR, EGENTLIGEN

Gemensamt för teoretikerna som nämnts här är att de inte postulerar någon fundamental skillnad mellan världen och människorna, mellan objekt och subjekt. Samtliga utgår på ett eller annat sätt från tanken att vad som är den mest adekvata förklaringen/förståelsen av vilket problem man än vill lösa står att finna i en kombination av olika vetenskapsgrenar och att de mest användbara modellerna för tänkande uppstår i kommunikationen mellan vetenskapen och resten av samhället. Ett posthumanistiskt perspektiv på världen är en strategi för att lära sig förstå världen och den kontext där människorna lever och verkar, på nya och annorlunda sätt. Om man verkligen vill gå på djupet med frågan om vad kultur är och var den finns måste man öppna sinnet och lyfta in såväl materialiteten som teknologierna i analyserna. Man får i alla fall inte avfärda några aspekter på förhand genom att bestämma vad som *inte* behöver beaktas. Så skulle en etnologi bortom humanismen kunna se ut, i alla fall om man frågar mig.

NOTER

¹ Hänvisningarna och citaten är alla hämtade från den till svenska översatta samlingen av Latour-texter, *Artefaktens återkomst*. Skälet till detta är att det är en lämplig samling texter att börja med för den som inte kommit i kontakt med Latour tidigare, men om man vill fördjupa sig mer re-

kommenderas att läsa *Pandora's Hope* eller *Re-assembling the Social*.

² "In other words, humans (like other parts of nature) are *of* the world, not *in* the world, and surely not outside of it looking in. Humans are intra-actively (re)constituted as part of the world's becoming. Which is not to say that humans are the mere effect, but neither are they/we the sole cause, of the world's becoming." (Barad 2007:206.)

³ "That is, realism is reformulated in terms of the goal of providing accurate descriptions of that reality of which we are a part and which we intra-act, rather than some imagined and idealized human-independent reality." (Barad 2007: 207.)

⁴ För den vars intresse väckts för perspektivet och som vill läsa mer om hur man kan tänka rent metodologiskt om man vill arbeta "poshumanistiskt" finns det en bok som varmt rekommenderas: *After Method. Mess in social science research*, av sociologen och ANT-företrädanden John Law.

LITTERATUR

- Barad, Karen, 2007. *Meeting the Universe Halfway. Quantum Physics and the Entanglement of Matter and Meaning*. Durham & London: Duke University Press.
- Bateson, Gregory, 1995. *Ande och Natur. En nödvändig enhet*. Stockholm/Stenag: Brutus Östlings bokförlag Symposion.
- Bateson, Gregory, 2000a. *Steps to an Ecology of Mind*. Chicago, London: The University of Chicago Press.
- Bateson, Gregory, 2000b. "The Cybernetics of 'Self': A Theory of Alcoholism." I: Bateson, Gregory, *Steps to an Ecology of Mind*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Braidotti, Rosa, 2002. *Metamorphoses. Towards a Materialist Theory of Becoming*. Cambridge & Malden: Polity Press.
- Braidotti, Rosi, 1994. *Nomadic Subjects. Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory*. New York: Colombia University Press.
- Cooney, Brian, 2004. *Posthumanity. Thinking Philosophically About the Future*. Lanham, Boulder, New York, Toronto, Oxford: Rowman & Littlefield Publishers. INC.
- Damasio, Antonio, 2004. *Descartes misstag. Känsla,*

- förnuft och den mänskliga hjärnan*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Halberstam, Judith & Livingston, Ira (eds.), 1995. *Posthuman Bodies*. Bloomington, Indianapolis: Indiana University Press.
- Haraway, Donna J., 1989. *Primate Visions. Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science*. New York, London: Routledge.
- Hayles, Katherine N., 1999. *How we Became Post-human. Virtual Bodies in Cybernetics, Literature, and Informatics*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- Hirdman, Yvonne, 2001. *Genus – Om det stabila föränderliga former*. Malmö: Liber.
- Ingvar, David, 2001. "Medvetandets bild." I: Lagercrantz, Hugo (red.), *Hjärnan och medvetandet. Neurofilosofiska essäer om medvetandet som en hjärnprocess, medvetandets uppkomst, det omedvetna, hjärnan och konsten och hjärnan och livsviljan*. Nora: Nya Doxa.
- Ingvarsson, Jonas, 2001. "Går gränsen vid huden eller käppen?" Stencil.
- Latour, Bruno, 1993. *We Have Never Been Modern*. Cambridge/Massachusetts: Harvard University Press.
- Latour, Bruno, 1998. *Artefaktens återkomst. Ett möte mellan organisationsteori och tingens sociologi*. Stockholm: Nerenius & Santérus förag.
- Latour, Bruno, 2000. *Pandora's Hope. Essays on the Reality of Science Studies*. Cambridge (Massachusetts), London.
- Latour, Bruno, 2005. *Reassembling the Social. An Introduction to Actor–Network–Theory*. Oxford, New York (m.fl.): Oxford University Press.
- Law, John, 2006. *After Method. Mess in Social Science Research*. London & New York: Routledge.
- Nationalencyklopedin* (band 13), 1994. Höganäs: Bokförlaget Bra Böcker AB.

SUMMARY

Ethnology Beyond Humanism
(*Etnologi bortom humanismen*)

The article tries to introduce a new thinking in ethnology, a post human perspective. The starting point of the discussion is a reflection on the many battles that has been fought among ethnologists during the 20th century, about how to best understand the concept of culture. What is a human being is a good question to start with, if one wants to take on a post human perspective and in this article the answer is (partly) given by Gregory Bateson who says, in the title on one of his most famous books, that Mind and Nature is a necessary unity. The boundary between humans and non-humans is highly problematic because it is restraining the possibility to work in an unbiased fashion. Some main concept of Actor–Network–Theory (ANT) is then introduced as one of many possible ways to work with a post human perspective. Actor is understood as everything that can make a difference. Humans are only one actor among others whom all are connected in a network as the acronym ANT indicates. Working with such analytical tools is about finding traceable connections between actors. Society or culture understood in this way cannot be the explanation to anything; it is on the contrary what should be explained. One of the most important points that are made in the article is that this is not fundamentally new thoughts to ethnologists.

Keywords: actor–network–theory, post humanism, Bruno Latour, ethnology.

Eddy Nehls, Department of Nursing, Health and Culture, University West, Trollhättan, Sweden.